

Latvijas Republikas tiesībsargs

Baznīcas iela 25, Rīga, LV-1010, tālr.: 67686768, e-pasts: tiesibsargs@tiesibsargs.lv, www.tiesibsargs.lv

Rīgā

02.01.2024. Nr. 1-5/2

Labklājības ministrijai
lm@lm.gov.lv

Informācijai: **Tieslietu ministrijai**
pasts@tm.gov.lv

Bērnu aizsardzības centrs
pasts@bti.gov.lv

Latvijas Zvērinātu notāru padomei
info@latvijasnotars.lv

Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju padomei
info@lztī.lv

Latvijas Zvērinātu advokātu padomei
padome@advokatura.lv

*Par speciālo zināšanu apguvi bērnu tiesību
aizsardzības jomā*

Saskaņā ar Tiesībsarga likuma 11. panta 4. punktu viena no tiesībsarga funkcijām ir jautājumos, kas saistīti ar cilvēktiesību un labas pārvaldības principa ievērošanu, atklāt trūkumus tiesību aktos un to piemērošanā, kā arī veicināt šo trūkumu novēršanu.

[1] Tiesībsargs, izskatot personas iesniegumu, kas skar bērna tiesību nodrošināšanu un vecāku strīdu par bērna aizgādību un saskarsmes tiesību īstenošanu, konstatēja zvērināta notāra palīga rīcības neatbilstību normatīvajos aktos noteiktajam notariālā akta sastādīšanā. Vecāki, šķirot laulību, pie zvērināta notāra palīga bija noslēguši vienošanos par bērna aizgādību, saskarsmes tiesības izmantošanas kārtību, uzturlīdzekļu maksājumiem un laulāto kopīgas mantas sadali. Tiesībsargs lūdza Latvijas Zvērinātu notāru padomi izvērtēt zvērināta notāra palīga rīcību. Tiesībsargs lūdza informēt, vai zvērināta notāra palīgs pienākumu pildīšanai apgūst speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā.

Latvijas Zvērinātu notāru padome pārzina zvērinātu notāru palīgu sagatavošanu.¹

¹ Notariāta likuma 230. panta 5. punkts.

Zvērināta notāra palīgs var aizstāt zvērinātu notāru atvaļinājuma, slimības, komandējuma un citas attaisnotas prombūtnes laikā, kā arī citos Notariāta likumā paredzētajos gadījumos un gadījumos, kad jāizdara notariālā darbība ārpus zvērināta notāra prakses vietas.² Tātad zvērināta notāra palīgs var pildīt notāra pienākumus.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ panta 19.⁴ punktā ir noteikts, ka speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā ir nepieciešamas zvērinātam notāram.

Latvijas Zvērinātu notāru padome, atsaucoties uz Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ panta pirmās daļas 19.⁴ punktu, norādījusi, ka likumā nav noteikts pienākums minētās zināšanas apgūt zvērināta notāra palīgam.

Padome informējusi, ka praksē daži zvērināta notāra palīgi ir pieteikušies un pat piedalījušies Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas organizētajās mācībās, tomēr tas vairāk ir izņēmuma gadījums, nevis sistēma. Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas mācībās vietu skaits ir ierobežots, tāpēc zvērinātu notāru palīgu pieejamība tām ir nenoteikta un atkarīga no inspekcijas labvēlības katrā individuālā gadījumā.³

[2] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ panta 19.² punktā ir noteikts, ka speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā ir nepieciešamas tiesu izpildītājam.

Saskaņā ar Tiesu izpildītāju likuma 111.³ panta otrās daļas 1. punktā noteikto zvērināta tiesu izpildītāja palīgs var aizvietot zvērinātu tiesu izpildītāju viņa atvaļinājuma un slimības laikā. Pārējā laikā ar katrā konkrētā lietā izsniegtu zvērināta tiesu izpildītāja atļauju zvērināta tiesu izpildītāja palīgam ir tiesības veikt amata darbības, lai nodrošinātu tiesas un citu institūciju un amatpersonu nolēmumu izpildi, izņemot lēmuma pieņemšanu par izpildu lietvedības izbeigšanu [..]. Aizvietojozt zvērinātu tiesu izpildītāju viņa prombūtnes laikā, kā arī veicot citas šā likuma 111.³ panta otrajā daļā noteiktās amata darbības, zvērināta tiesu izpildītāja palīgam ir šajā likumā zvērinātiem tiesu izpildītājiem noteiktās tiesības, pienākumi un atbildība.

Atbilstoši Tiesu izpildītāju likumā noteiktajam arī zvērināta tiesu izpildītāja palīgs var pildīt noteiktas zvērināta tiesu izpildītāja amata darbības, kuras veicot, palīgam ir zvērinātam tiesu izpildītājam noteiktās tiesības, pienākumi un atbildība.

[3] Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ panta 19.¹ punktā ir noteikts, ka speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā ir nepieciešamas advokātam.

Pēc viena gada zvērināta advokāta palīgs kārto pirmo zvērināta advokāta palīga eksāmenu. Pēc šā eksāmena nokārtošanas zvērināta advokāta palīgs var vest lietas tiesās, prokuratūrās un pirmstiesas izmeklēšanas iestādēs uz patrona pārpilnvarojuma pamata un viņa vadībā.⁴ Pēc diviem gadiem zvērināta advokāta palīgs kārto otro zvērināta advokāta palīga eksāmenu. Ja nokārtots otrais eksāmens un attiecīgās pirmstiesas izmeklēšanas iestādes, prokuratūras, tiesas, kā arī attiecīgās tiesas darbības teritorijas zvērinātu advokātu vecākais nav devis negatīvas atsauksmes par zvērināta advokāta palīga sniegto juridisko palīdzību, Latvijas Zvērinātu advokātu padome var atļaut zvērināta advokāta palīgam vest lietas pirmstiesas izmeklēšanas iestādēs, prokuratūrās un tiesās bez pārpilnvarojuma, izņemot krimināllietas apgabaltiesās un Augstākajā tiesā; tās zvērināta advokāta palīgs var vest uz patrona pārpilnvarojuma pamata un viņa vadībā.⁵

Zvērinātu advokātu palīgiem pēc Latvijas Republikas Advokatūras likuma 94. un 95. pantā noteikto zvērināta advokāta palīga eksāmenu nokārtošanas jāveic valsts nodrošinātā aizstāvība un pārstāvība kriminālprocesā visās tiesu darbības teritorijās

² Notariāta likuma 151. pants.

³ Latvijas Zvērinātu notāru padomes 2023. gada 6. aprīļa vēstule Nr. 01.11/358.

⁴ Latvijas Republikas Advokatūras likuma 94. panta pirmā daļa.

⁵ Latvijas Republikas Advokatūras likuma 95. pants.

Latvijas Zvērinātu advokātu padomes uzdevumā vai šajā likumā noteiktajos gadījumos — attiecīgās tiesu darbības teritorijas zvērinātu advokātu vecākā uzdevumā, vai pēc procesa virzītāja uzaicinājuma šā likuma 52.¹ pantā⁶ noteiktajā gadījumā.⁷

Attiecībā uz zvērinātu advokāta palīgu tiesībām un pienākumiem piemērojami zvērinātu advokātu tiesības un pienākumi.⁸

Lai gan Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ panta 20. punktā ir noteikts, ka speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā ir nepieciešamas jebkurai citai personai, ja ar tās pieņemtu pārvaldes lēmumu (it īpaši administratīvo aktu), faktisko rīcību vai cita veida darba vai dienesta pienākumu veikšanu tiek vai var tikt skartas bērna tiesības un tiesiskās intereses, praksē ir konstatējams, tiesību norma netiek piemērota attiecībā zvērinātu notāru palīgiem, zvērinātu tiesu izpildītāju palīgiem un zvērinātu advokātu palīgiem.

Pamatojoties uz tiesībsargam noteikto kompetenci iesniegt priekšlikumus, kas veicina bērna tiesību ievērošanu, aicinu Labklājības ministriju izvērtēt nepieciešamību un ierosināt veikt grozījumus Bērnu tiesību aizsardzības likuma 5.¹ pantā, papildinot:

- 1) 19.¹ punktu ar “un advokāta palīgam”;
- 2) 19.² punktu ar “un tiesu izpildītāja palīgam”;
- 3) 19.⁴ punktu ar “un zvērināta notāra palīgam”.

Lūdzu līdz **2024. gada 1. martam** informēt par plānoto un paveikto.

Tiesībsarga pilnvarojumā
Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Laila Grāvere

⁶ Latvijas Republikas Advokatūras likuma 52.¹ pants :“Zvērinātiem advokātiem ir pienākums atbilstoši Latvijas Zvērinātu advokātu padomes noteiktajā kārtībā sastādītajam advokātu dežūru grafikam veikt procesa virzītāja norādītajā laikā valsts nodrošināto aizstāvību un pārstāvību Kriminālprocesa likumā noteiktajās atsevišķajās procesuālajās darbībās.”

⁷ Latvijas Republikas Advokatūras likuma 100. panta otrā daļa.

⁸ Latvijas Republikas Advokatūras likuma 105. pants.